

مبانی نظری و کاربردی آموزش باز و از دور

www.ketab.ir

دکتر مهران فرج‌اللهی دکتر فهیمه‌السادات حقیقی

دکتر مهدی محمودی دکتر مهدی معینی‌کیا

«عضو هیئت علمی دانشگاه محقق اردبیلی»

عنوان و نام پدید آور	: مبانی نظری و کاربردی آموزش باز و از دور/مهران فرج‌اللهی...[و دیگران]؛ ویراستار علمی ماندانا گودرزی. تهران: دانشگاه پیام‌نور، ۱۴۰۰.
مشخصات نشر	: ۳۴۴ ص: مصور، جدول، نمودار.
مشخصات ظاهری	: دانشگاه پیام نور، ۲۸۰۷، گروه علوم تربیتی؛ ۱/۱۸۲.
فروست	: 978 - 964 - 14 - 0858 - 1
شابک	: فبیا
وضعیت فهرست نویسی	: مهران فرج‌اللهی، فهیمه‌السادات حقیقی، مهدی محمودی، مهدی معینی‌کیا.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۲۳ - ۳۲۹.
یادداشت	: آموزش از راه دور
موضوع	: Distance education
موضوع	: نظام‌های آموزشی -- طرح و برنامه‌ریزی
موضوع	: Instructional systems -- Design
موضوع	: تکنولوژی آموزشی
موضوع	: Educational technology
شناسه افزوده	: فرج‌اللهی، مهران، ۱۳۳۹ -
شناسه افزوده	: Farajollahi, Mehran
رده بندی کنگره	: ۳۷۱/۳
رده بندی دیویی	: ۷۵۸۹۲۵۷
شماره کتابشناسی ملی	

چاپ : اول
شمارگان : ۲۰۰
قیمت : (ریال) ۵۶۰,۰۰۰

مبانی نظری و کاربردی آموزش باز و از دور

مولفان: دکتر مهران فرج‌اللهی-دکتر فهیمه‌السادات حقیقی-دکتر مهدی محمودی-دکتر مهدی معینی‌کیا

ویراستار علمی: دکتر ماندانا گودرزی

تهیه و تولید: مرکز انتشارات دانشگاه پیام‌نور

شابک: ۱ - ۰۸۵۸ - ۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0858 - 1

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و منطبق به دانشگاه پیام نور است. تولید، کپی یا خلاصه‌برداری، نشر و ترجمه، چاپ، افست، توزیع گسترده، تهیه CD و این اثر با بخشی از آن اعم از متن، طرح پست و روی جلد و بدون اخذ مجوز کتبی از معاونت فناوری و پژوهش دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگرد قرار می گیرند.)

آدرس فروشگاه مرکزی چاپ و انتشارات دانشگاه پیام‌نور: تهران، خیابان شهید رجایی،

نرسیده به تقاطع آزادگان، جنب ورزشگاه یادآوران. تلفن: ۵۵۵۰۲۱۰۴ - ۵۵۰۰۹۸۲۸

سایت فروش اینترنتی: <http://digibook.pnu.ac.ir>

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۳
فصل اول. فناوری و نسل های آموزش و یادگیری از دور	۱
هدف کلی	۱
هدف های یادگیری	۱
مقدمه	۱
۱-۱ فناوری و آموزش	۲
۲-۱ فناوری و نسل های آموزش و یادگیری از دور و برخط	۱۰
۳-۱ رایانه و اینترنت در آموزش و یادگیری از دور	۱۶
۴-۱ فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا)	۱۹
۵-۱ ارتباطات سمعی و بصری در آموزش و یادگیری از دور	۲۸
خلاصه فصل اول	۳۳
خودآزمایی چهارگزینه ای فصل اول	۳۵
فصل دوم. مبانی فلسفی، اجتماعی و روان شناختی آموزش و یادگیری از دور	۳۷
هدف کلی	۳۷
هدف های یادگیری	۳۷
مقدمه	۳۷
۱-۲ مبانی فلسفی آموزش و یادگیری از دور	۳۸
۱-۱-۲ فلسفه عمل گرایی	۳۹
۲-۱-۲ فلسفه های تربیتی	۴۵
۳-۱-۲ ویژگی های ساخت گرایی عناصر چهارگانه آموزش و یادگیری از دور	۵۲

۵۷	۲-۲ مبانی اجتماعی آموزش و یادگیری باز و از دور.....
۵۸	۱-۲-۲ نشانه اجتماعی «جامعه‌پذیری».....
۵۹	۲-۲-۲ نشانه اجتماعی «هنجار و نقش».....
۶۱	۲-۲-۳ نشانه اجتماعی «گروه، تعامل، ارتباط و کنش متقابل».....
۶۴	۲-۲-۴ نشانه اجتماعی «گفت‌وگو».....
۶۵	۳-۲ مبانی روان‌شناختی آموزش و یادگیری از دور.....
۶۶	۱-۳-۲ وظیفه شناختی «انگیزه».....
۶۷	۲-۳-۲ وظیفه شناختی «توجه و هشیاری».....
۶۹	۳-۳-۲ وظیفه شناختی «تمرکز و ادراک».....
۷۰	۴-۳-۲ وظیفه شناختی «پردازش اطلاعات و تفکر انتقادی».....
۷۳	۵-۳-۲ وظیفه شناختی «بازیابی و یادآوری اطلاعات».....
۷۵	خلاصه فصل دوم.....
۷۶	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم.....
۷۹	فصل سوم. اصول نظری آموزش و یادگیری از دور.....
۷۹	هدف کلی.....
۷۹	هدف‌های یادگیری.....
۷۹	مقدمه.....
۸۱	۱-۳ تعاریف آموزش و یادگیری از دور.....
۸۳	۱-۱-۳ تعریف علمی.....
۸۳	۲-۱-۳ تعاریف توصیفی.....
۸۳	۳-۱-۳ تعاریف علمی-توصیفی.....
۸۴	۴-۱-۳ تعاریف تمثیلی.....
۸۵	۵-۱-۳ تعاریف شرطی.....
۸۵	۶-۱-۳ تعاریف برنامه‌ای.....
۸۵	۷-۱-۳ شعار آموزشی.....
۸۶	۲-۳ ویژگی‌های آموزش و یادگیری از دور.....
۸۸	۳-۳ عناصر آموزش و یادگیری از دور.....
۹۲	۴-۳ متقاضیان آموزش و یادگیری از دور.....
۹۵	۵-۳ مزایای آموزش و یادگیری از دور و برخط.....
۹۷	۶-۳ چالش‌های آموزش و یادگیری باز و از دور.....
۱۰۲	۷-۳ دستاوردهای آموزش از دور در ایران و سایر کشورها.....
۱۰۳	۱-۷-۳ تجربه آموزش و یادگیری از دور در نظام آموزش عالی و پرورش ایران.....
۱۱۰	۲-۷-۳ تجربه سایر کشورها.....
۱۱۸	خلاصه فصل سوم.....
۱۱۹	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم.....

فصل چهارم. تئوری‌ها و رویکردهای آموزش و یادگیری باز و از دور.....	۱۲۳
هدف کلی.....	۱۲۳
هدف‌های یادگیری.....	۱۲۳
مقدمه.....	۱۲۳
۱-۴ تئوری استقلال یادگیرنده - چارلز وود مایر.....	۱۲۵
۲-۴ تئوری مطالعات مستقل و تئوری تراکنش از دور- مایکل مور.....	۱۲۶
۳-۴ تئوری صنعتی شدن آموزش - اتو پیترز.....	۱۲۸
۴-۴ تئوری تعامل و ارتباط - هولمبرگ (۱۹۸۵).....	۱۳۱
۵-۴ تئوری آموزش بزرگسالان و آندرا گوژی - مالکوم نولز (۱۹۹۰).....	۱۳۳
۶-۴ تئوری ترکیبی - هیلاری پراتون.....	۱۳۵
۷-۴ تئوری متعادل - تئوری آمریکایی آموزش و یادگیری از دور.....	۱۳۶
۸-۴ چهارچوب تئوریک - دیسموند کیگان.....	۱۳۸
۹-۴ تئوری هرم یادگیری و تجربیات یادگیرنده.....	۱۴۰
۱۰-۴ انتخاب رسانه و تکنولوژی آموزش از دور و برخط براساس هرم یادگیری دیل.....	۱۴۲
۱۱-۴ مبانی یادگیری اینترنت محور.....	۱۵۰
۱۲-۴ تئوری فوردیسم، نوفوردیسم و پسا فوردیسم.....	۱۵۳
۱۳-۴ نگاهی کوتاه به کلیه نظریه‌ها.....	۱۵۸
خلاصه فصل چهارم.....	۱۶۰
خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل چهارم.....	۱۶۱
فصل پنجم. شیوه‌های آموزش و یادگیری از دور و برخط.....	۱۶۵
هدف کلی.....	۱۶۵
هدف‌های یادگیری.....	۱۶۵
مقدمه.....	۱۶۵
۱-۵ تقسیم‌بندی کیگان از مراکز آموزش و یادگیری از دور.....	۱۶۸
۲-۵ تقسیم‌بندی اتحادیه اروپا از آموزش از دور.....	۱۶۹
۳-۵ تقسیم‌بندی آموزش و یادگیری از دور ایران برحسب تشکیل کلاس.....	۱۷۰
۴-۵ تقسیم‌بندی براساس رویکردهای یادگیری الکترونیکی.....	۱۷۲
۵-۵ تقسیم‌بندی براساس رویکردهای آموزشی.....	۱۷۶
خلاصه فصل پنجم.....	۱۷۹
خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم.....	۱۸۰
فصل ششم. برنامه‌ریزی و طراحی آموزش بر خط.....	۱۸۳
هدف کلی.....	۱۸۳
هدف‌های یادگیری.....	۱۸۳
مقدمه.....	۱۸۳

پیشگفتار

رویکرد آموزش از دور به پیروی از مفهوم نظام، از نظم‌پذیری تفکر بر روی یک موضوع یا پدیده خاص آموزشی حکایت می‌کند که همبستگی بین اصول و عینیات و واقعیات آن پدیده را با همان زیرساخت‌های علمی و نظری نظام مرسوم و سنتی آموزشی به تصویر می‌کشاند. هر نظام یا سیستمی در ابتدا با تکیه به نظریات علمی، الگو و مدل‌هایی را برای عملکرد وظایف مشخص می‌کند. این الگوها توسط نظریه پردازانی ساخته می‌شوند که با مشاهده دنیای اطراف و تحقیق برای نظم بخشیدن به حیطه‌های تجربی که اغلب موجب گمراهی ما می‌شوند ما را در حل مسائلی که ذاتاً پیچیده هستند یاری می‌دهند. آن‌ها با مطالعه مبانی نظری و فلسفی به دنبال کشف رازها و یافتنی‌های حیات پدیده مورد نظر «بایدها» را جست‌وجو می‌کنند و الگویی برای تکیه‌گاه اعمال ما می‌سازند. کشف رازهای هستی، زندگی بشر را در سه دوران خلاصه کرده است:

۱. دوران قبل از مدرن (از قرن ششم تا سده‌های میانه) که بر دوگانه‌گرایی ایده‌السم و عقل‌گرایی تکیه دارد. در این دوران ایمان، عقل، عبادت و تفکر نقش اساسی در شناخت هستی ایفا می‌کردند.
۲. دوران مدرن (از رنسانس تا پایان قرن نوزدهم) که تجربه‌گرایی، اثبات‌گرایی منطقی، روش‌شناسی علمی و حقایق عینی، سرلوحه فعالیت‌های هستی‌شناسی و شناخت و معرفت قرار داشتند. در این دوران دانش علمی و حرفه‌ای منبع مشروع فهم جهان شناخته شد.

۳. دوران پسامدرن یا دوران سازنده گرایی که پدیده نوین قرن بیستم شناخته و خلق را جایگزین کشف کرده است. این دیدگاه ادعای تولید دانش در مقابل اعتبار دانش را تأکید کرده و مشارکت انسان را در ساخت دانش برجسته می‌کند.

اعمال انسان‌ها در نتیجه تفکر و شناخت تجربی و علمی آن‌ها از محیط و طبیعت برای زندگی کردن شکل می‌گیرد. انسان آموخته است که با روش منظم سازمان‌یافته از اطلاعات محیطی بهره‌مند شود و با اتکا به علوم برای آینده نقشه و برنامه مناسبی را پیش‌بینی کند. هر برنامه علمی به دنبال پاسخگویی به پرسش‌های کنجکاوانه انسان در خصوص محسوسات عینی است. دانش علمی منعکس‌کننده واقعیت عینی است، اما همه کنجکاوی‌های بشر در عینیت بیرونی خلاصه نمی‌شود. انسان برای رسیدن به سؤال‌های عینی و انتزاعی خویش ناگزیر به تفکر و اندیشیدن است تا تمامی نیروی معنوی خویش را صرف رفع کنجکاوی‌های خویش کند. تبیین علوم عینی نیز بالاچاره با دیدگاه و طرز تفکر اندیشمندان همراه است؛ بنابراین علم ناگزیر از اتکای به فلسفه است. آموزش از دور نیز به عنوان رویکرد نوین آموزشی به دنبال تغییر همه‌جانبه در رفتارهای دانشی، مهارتی و نگرشی و فرایند تفکر یادگیرنده‌ها است. این رویکرد چند تخصصی است که بر فلسفه، آموزش، روان‌شناسی، علوم اجتماعی، مدیریت دانش، اطلاعات و ارتباطات، تئوری سیستم‌ها و فناوری الکترونیکی متکی است. آموزش از دور در ابتدای شکل‌گیری از اصول و قواعد آموزشی جداگانه‌ای پیروی نمی‌کرد و فقط در شیوه ارائه آموزش با رویکرد قدیمی و سنتی آموزش متفاوت بود؛ بنابراین از مبانی نظری نظام آموزش سنتی پیروی می‌کرد؛ اما در ادامه مسیر و استفاده بیشتر از امکانات الکترونیکی و در ترکیب با فناوری اطلاعات و ارتباطات، توانست اقتدار قوانین علوم تربیتی را در این حوزه حفظ کند، بنابراین نیازمند تکیه‌گاه نظری و فلسفی مستقلی است تا فعالیت‌های تربیتی و آموزشی خود را هدفمند سازد و کیفیت فعالیت‌های یادگیری را تضمین کند. نظریه‌های حاکم بر نظام آموزش سنتی پاسخگوی تغییرات نوین در آموزش از دور نبوده و این نقیصه عاملی است تا در اکثر مواقع فناوران تکنولوژی، متولی این رویکرد باشند، بنابراین ضروری است که به شکلی مستقل مبانی نظری و کاربردی آموزش باز و از دور مورد بحث و بررسی قرار گیرد.